

Revelegen

■ PER FUGELLI *professor i sosialmedisin, Universitetet i Oslo*

Våren 2009 møtte jeg en kollega i Mali som gjorde evig inntrykk.

Revelegen heter Journeaux Radio Mali. Han er en fin, liten mann med svart ansikt, grått skjegg og blå kjele. Øynene er vennlige, men skarpe. De borer seg inn i dine som en drill. Kanskje har han røntgensyn?

Avis Radio Mali er fastlege for menneskene i landsbyene Banani Kokoro, Ireli og Tireli i Dogon i Indre Mali. Dogon har i tusener år vært kjent for å være det sted i verden som har størst åndetetthet.

Mange kan fortelle at Revelegen har beskyttet dem mot ulykker, skaffet regn til åkeren, helbredet sykdommer, men også hjulpet folk til å dø på godt vis.

Avis Radio Mali har legekontoret sitt oppe på et flatt fjell som er dekket av sand og busker.

«Hva kan jeg hjelpe deg med?» spør Revelegen pasienten sin. Så må den syke fortelle om problemene sine. Kanskje er det feber og utslett eller vondt i magen eller triste tanker og dårlig søvn? I Norge bruker legen instrumentene sine, måler feber, ser inn i øret, tar en blodprøve og slår opp i legeboken eller på PC'en for å finne ut hva som feiler pasienten. Doktor Avis Radio Mali har ingen bok eller datamaskin, men han har en lur rev. Reven vet alt, tror folk i Dogon. Reven kjenner menneskene og naturen bedre enn noe bibliotek eller universitet. Reven vet hva du feiler og hvilken behandling du skal ha.

Men hvordan får Doktor Avis Radio Mali greie på det reven vet? Det så jeg med mine egne øyne på legefjellet i Dogon: Når pasienten har fortalt sykehistorien sin, tegner Revelegen en firkant i sanden. Innenfor firkanten lager han små sirkler og trekkanter og piler av steiner, pinner, nøtter og knuste knokler. Det er fin orden i mønstrene.

«Den ser litt trist og brun ut, denne journalen din,» sier jeg.

«Det er fordi de fleste sykdommer er vanlige og ikke farlige,» svarer han. «Men hvis det er alvorlig, har jeg en rød og en grønn fjær.»

Tegnene i sanden er et legebrev til reven. Tegnene forteller reven hva pasienten har fortalt om plagene sine. Reven vet alt, men han har det travelt, så det kan være greit med litt hjelp.

Tidlig om morgenen kommer reven til Legefjellet. Den er liten som en katt, gul og

brun med hvit hale som svaier som en stor S i luften. Reven leser legebrevet, tenker seg om og setter så små spor mellom sykdomstegnene i firkanten med poten. Av og til skriver den med en klo. Disse sporene er reven sine bokstaver.

Doktor Avis Radio Mali kan lese revens alfabet. Når solen står opp og setter lys på Legefjellet er Doktor Avis Radio Mali der sammen med pasienten sin. Han peker på sporene med en oksehale og forklarer den syke hva reven har sagt. For eksempel:

«Du har drukket for mye dårlig øl. Derfor er du blitt rød på øynene og har gul avføring. Du må drysse sommerfuglpulver på en colanøtt og tygge den tre ganger daglig i en uke.»

Revelegen kjenner sine pasienter. Han har møtt dem før på jakt, ved bålet, på jag-sjelen-ut-av-kroppen-plassen, på Legefjellet. Han og pasientene deler mytologi og virkelighet. De er av samme stamme, fortid og framtid. Revelegens fornemste instrument er nærhet over tid til de menneskene han skal hjelpe. Han får tillit og gir trygghet. Jeg innbiller meg at han og fastlegene i Norge forvalter noe av det evige grunnstoffet i legerollen.

Derfor anbefaler jeg en studiereise til den kloke kollega i Dogon for de 2644 engangsløgene ved Oslo universitetssykehus.

Kjernekräften i legerket

I 2009 og 2010 var jeg farlig syk av kreft i tykktarm og lunge (1). Jeg møtte 37 engangsløger som dannet en interessant kontrast til Revelegen i Dogon. 36 av legene hadde mistet eller gjemt sine antenner for den syke som åndsvesen og sosial skapning. Jeg møtte ikke, med ett unntak, leger som ga meg følelsen av å bry seg, av å ville meg vel ut over den medisinske mekanikk. Legene var på en fremmed planet, de var ikke på Jorden, ikke nær meg på denne onsdag.

Flere ganger gikk jeg hjem fra legebesøk og slo opp i Becketts *Malone dør* for å finne den setning som stemmer med min opplevelse av legen (2): «Forholde seg kald som marmor under lavastrømmen, det er da man viser at man har godt to i seg.»

Legene i sykehuset har abdisert som menneskebehandlere og forfalt til medisinske teknokrater. Det er synd for pasienten – og for legen. Vi kan undervise i humanistisk medisin og pasientsentrert metode til vi blir blå. Det hjelper lite så lenge selve systemet, selve strukturen umuliggjør nærkontakt med *Det syke mennesket*.

Det er ikke bare pasientene som taper på at legen forlater dem. Legene mister også verdier. Det menneskenære møtet med den syke

er kjernekräften i legeyrket. Det gir legen følelsen av å være et godt menneske. Det gir legen gleden av å legge hendene på selve livet og merke at også i medisinen gjelder Håvamål: Mennesket er menneskets glede. Det gir legen den fornemste av alle medisinske kompetanser: Å forstå seg på sykdom i det enestående og gåtefulle enkeltmennesket, å forstå at hver gang en diagnose lander i et menneske, oppstår en ny sykdom formet av dette menneskets historie, personlighet, livssituasjon og framtidshåp.

Syke folk er hunder etter mennesker som bryr seg, som viser medfølelse, ja som rett og slett er snille med deg. Slike leger finnes – i Mali og i Norge. Jeg møtte en lege her hjemme som minner godartet om Revelegen i Dogon.

Jeg vil gjerne klonе overlege Per Gerlyng

ved infeksjonsposten ved Lovisenberg sykehus. Jeg ble innlagt med feber. Mest sannsynlig skyldes den infeksjon. Men feberen kan også varsle begynnende spredning av kreftceller ut i lunger, lever eller andre vev. For å avklare disse alternativene blir jeg satt på intravenøs antibiotikakur. Etter noen dager blir det tatt nye blodprøver som viser at CRP har falt fra 300 til 8. Det er et nesten sikkert bevis på at det er infeksjon og ikke ny kreftutvikling som herjer i kroppen min. Dr. Gerlyng henter meg inn på samtalerommet for å fortelle den gode nyhet. Han peker på CRP 8, legger armen om skulderen min, og sier:

«Nå ble jeg glad!»

Asbjørn Aarnes framhever, inspirert av filosofen Levinas, hvor viktig «det gode ønske for nesten» er (3): «Det er noe som kalles effektiv hjelp, og den kan ikke unnværes, men

den er ikke i seg selv tilstrekkelig. Det gode ønske for nesten gjenoppretter den sykes integritet, løfter ham over inngrepet å bli hjulpet.» Dr. Gerlyng er en effektiv og dyktig medisinsk teknokrat. Men i tillegg vil han sine pasienter vel, han bryr seg om dem og føler med dem.

Han likner på Revelegen og – håper jeg – på fastleger flest i Norge.

REFERANSER

1. Fugelli P. Døden, skal vi danse? Oslo: Universitetsforlaget, 2010.
2. Beckett S. Malone dør. Oslo: Cappelen, 2006.
3. Aarnes A, Bjørnstad H. Ut av fatning. Oslo: Aschehoug, 2001.

per.fugelli@samfunnsmed.uio.no

